

Протојереј Милутин Ранисављевић:

## Духовни и молитвени живот пароха

Господ Исус Христос је основао на земљи Своју св. Цркву и њени први видљиви чланови били су св. Апостоли. Њима је послао Свога Светог Духа да настави дело Његово; да домострој спасења људи извршен Њиме, Свети Дух оствари на онима, који поверују у Богочовека Христа и крсте се. Проповед св. Еванђеља поверио је Апостолима, а ови својим наследницима: епископима, презвитерима и ђаконима. Благодатна знамења пратила су њихову проповед, а њени носиоци имали су обавезу да постану видело свету, како по својој вери и проповеди, тако и по своме животу. Ово произилази из заповести Спаситељеве. „Да се светли светлост ваша пред људима, да виде добра дела ваша и прославе Оца вашег који је на небесима”. (Мт. 5, 16).

Та обавеза односи се и на савремене проповеднике св. Еванђеља, свештена лица-парохе. Они треба да су духовне и моралне личности; носиоци св. благодатних сила и св. врлина. Ако парох на себи провери све истине наше свете вере, паства ће његова да осети да није глумац, него да говори оно што је постало његов лични живот и подвиг.

Како парох да почне са радом над собом? Почеће са освећењем својих духовних моћи, кроз задобијање св. благодатних сила Светог Духа, уз свој даноноћни труд над собом. Први кораци биће напорни, јер се оскудева са људима духовно искусним који би га упутили и тиме скратили време; али Бог увек помаже па се успе.

Да би се постигла очекивана духовност и молитвени раст, треба посветити пажњу следећим моћима духовним:

1. Прва моћ човечјега духа јесте *ВЕРА*. Она израста из богочежњивог дела душе, створеног по образу Божјем. Њу свако људско биће поседује. Код једних је она усмерена на пролазне земаљске вредности, те ови могу имати само материјалне користи. Као на пр.: вера у политичке вође — култ личности; вера у природу итд. Такви духовне користи немају и на њу не полажу. Код других је вера усмерена на духовне вредности. Тако на пример код хришћана, њен је са-

држај свепобедни Господ Исус Христос; Победник демонских адских сила; Победник смрти и трулежности Својим васкрсењем; Победник над срамотом људском, са Својим вазнесењем на небо и седењем на престолу Божијем у природи нашој са славом; Победник над греховношћу човековом у слању Светог Духа за освећење душа верујућих у Њега. Кроз такву веру у Богочовека, стичу хришћани св. благодатне силе учествујући у св. тајнама и св. врлинама. Ове св. силе уз нашу сарадњу препорађају, усавршују и уподобљавају нас Богу. Моћ вере код верујућих је ојачана овим св. силама Божјим, што се ничим овосветским не може прибавити. Они у смирености својој носе и небесни свет. Са светим Апостолима и свима ђвџетима, почињу да осећају борећи се за веру „да је све могуће ономе, који верује” у Христа (Мк. 92). Што се тиче пароха, њему је потребна вера жива, надграђена Светим Духом; вера која у себи има силе Бога живог. Она треба у њему да прерасте у својеврсно знање Бога и духовног света. Пошто је на командном месту у духовном рату, за стицање духовности његове пастве, то му је ово знање неопходно. Ради тога је Бог наш тако мудро подесио свештеничку службу, да се пароху свуда открива њена божанственост. Када служи св. Литургију осетиће божанственост Тела и Крви Христове; у св. тајнама — силу Божију; у обредима, као на пр. у свећењу воде — нетрулежност исте; у молитви и благослову — чудотворство. — Примери: 1939 г. око 10. маја, довезоше ми кући, на говећим колима, девојчицу око 15 год. са оболелом левом ногом. Оток је био велики, црвенило исто тако. Од најмањег потреса кола, плакала је од бола. Име сам јој заборавио, али знам да је унука сада пок. Бурђа Трипковића из Рабровца, од сина (име му не знам, био је онда умро) и снахе Милене. Са кола су је на рукама пренели под мој трем и положили је да лежи на једну широку клупу: њена мајка, тетка по оцу и моја мајка. За време молитве осећао сам велику радост у души, коју увек осетим када ће Бог да помогне. После молитве прочитане, дође и моја стрина да помогне, да је лакше без потреса однесу до кола, како би мање плакала. Подвукли су под њу руке, подигли је и понели. После 1—2 корака заустави их и зажели да је спусте и да проба да ли може на ногу да се ослони, јер не осећа никакав бол. Носиље стадоше, усправише је у ваздуху, па је као стаклену спустише на земљу. Она их рукама од себе удаљи и крете. Рамала је на болну ногу 2—3 корака, па се усправи и пође врло лепо, сада без рамања. Зачуђена, поче од радости да се крсти уз речи’ „Хвала Ти, Боже, када ми даде здравље”. Оне четири жене и ја, такође смо се крстили, задивљени овим чудом Божијим. Додадоше оне: „овако нешто досада нисмо виделе”; „ни ја нисам досада видео” — рекох ја. Девојчица сама оде до кола, попе се и седе на њих. Тако смо сви радосни били. Они са радошћу одоше њиховој кући, са обећањем да више нераде на празник, као ово сада што су у недељу садили гледич багрем око винограда, па их ово снашло. Али и ја још више радостан што сам видео прво чудо ове врсте у свом животу, остадох да стојим у дому своме. Од тада

сам почео убрзано да проучавам и да пробам правила-савете из аскетике. Почео сам са св. о. Јованом Кронштатским.

Други пример: 1959/60 г. био сам у другом месту парох. Једног јутра када сам мешао малтер да бих кућу изнутра малтерисао, протрчаше двоје деце (брат и сестра) преко мога песка; мушкарац око 11 г. а девојчица око 9 г. Поздравише ме речима: „Добро јутро чика попо”. — „Бог вас благословио”, узвратио сам. Отишли су у школу, са овим необичним за њих речима, које су им се уплеле у мисли. На часу математике, извео је наставник овога мушкарца, па пошто га је прво обесхрабрио примедбама како му он изгледа слаб са знањем пређеног градива, отпочео је са испитивањем. Резултат знања овог детета задивио је наставника, па га је пред свима похвалио, као најбољег ученика из математике. Дао му је и најбољу оцену. Ово су били последњи часови те школске године. По завршетку часова отрчао је кући и рекао својој баки по мајци, да сам га благословио и да му је Бог помогао, те је питан само оне задатке које је добро знао и да је добио најбољу оцену и похвалу. Баки је тешко замерио, што је са мајком и оцем крила од њега да Бога има. Око 15 ч. дошла је помента бака пред моју кућу (по народности је рускиња) и тешко ми је замерила што сам код њене унучади: „пробудио религиозни инстинкт”. Тиме сам јој, како се изразила, „кућу разорио”. Покушала је, рече ми, да га физичком казном заплаши, но он је упорно понављао да Бога има, јер му је помогао. Дошла му је и мајка из другог града са посла, па је и њој изрецитовао исто оно што је и баки. Истукла га је мало и рекла да пред оцем о томе не говори. Када је пак отац дошао са рада и њему је све оно поновио. Овај је почео да га грубо кажњава; али су га прво мајка, па онда и бака, сложено одбранили. Отац љут одлази у хотел, па када се врати, поново ће са њим да се обрачуна и истера Бога из душе. Али је мајка то време искористила, па је са децом отпутовала у град где је запослена. Бракоразводну парницу је повела (и развела се). Пошто сам се баки извинио, отишла је мрзовољна, да сутра дан напусти зета и отсели се код ћерке и унучади. — Пролазиле су године, а ја их више нисам виђао. Око 1969. г. у лето, појави ми се пред кућом једна стара госпођа и поздрави ме. Пошто приметим да је нисам познао, рече ми ко је. Обрадовао сам се када сам на њеном лицу видео радост: „Како су они, голу бићи, госпођо?” запитах је. „Оче, од онда се у њима нешто пробудило и у школи су ми најбољи ђаци. Унук је дознао да му је деда по оцу славио св. Николу, па је набавио иконицу његову; ставио ју је у пластичну кесицу и носи је о врату. Крсти се и љуби је свако јутро и вече; пред полазак у школу и по повратку. Отишао је и на факултет, али се од ње не одваја. И унука ми је добра ученица. Много су вас поздравили”. Поздравио сам и ја њих, и тако смо се растали, али не као претходни пут, него сада као пријатељи.

Свете благодатне силе опазивају парох и у другом свом раду. На пример када буде из своје душе одстрањивао страсти и насађивао св. врлине, још више ће да осети свете благодатне приливе. У овом по-

слу треба прво да се уочи главна страст, па када се она одстрани, одстраниће се и многе друге слабије које су се на њу ослањале; а неговањем супротне врлине олакшаће се развијање и других које су са овом повезане. Свете благодатне силе Божије, са ове верске моћи шириће се и на друге моћи духа његова.

Сваки пут када се вера не храни св. тајнама и св. врлинама, услед немара или заборављава, ова се св. благодатна сила умањује, гаси; вера постаје мртва (Ср. Јак. 2, 17) — те се дотични спусти на ниво маловерни и неверни; па се то одражава и на остале моћи духовне. Све што се не негује да *расте, обавезно слаби* и замире. — Од ове болести вере, лек је у враћању смирења, кроз изазивање у души страха Божијег (Ср. Филиб. 2, 12), покајања, са молитвеним подвигом и учешћем у св. тајнама и св. врлинама. У ствари ми са страхом Божијим и покајањем припремамо подесан услов, да се појави благодатни дар смирења, који тонира собом сваку врлину; а без смирења нема врлине, већ је све људска сујета (Лк. 18, 9—14).

Са ојачаном вером парох храбро залази у истински духовни живот, јер има „штит вере” (Еф. 6, 16) који сигурно одбија распаљене стреле саблазни и искушења.

2. Са вером је повезана *НАДА*. Њу такође поседује свако људско биће и усмерава је на свој предмет вере. Отуда ако је вера усмерена на ма шта у овом пролазном свету, нада ће од промена да трпи разочарења. На хришћанску наду ово се не односи, јер је предмет њене вере Бог, савршени дух, живи и неизменљиви; препун љубави и моћи да помогне Своју децу. Зато парох у првом реду треба да се стара да свој живот води тако, да задобије поменуће св. Божије силе, благодат Божију, и наду да полаже само у Бога, а све остало уз мали напор „додаће му се”. Пример из 1962/3 г.: — Светио сам ускршњу водицу у ул. Сарајевској. Помоћник ми је био студент који је данас православни епископ, — Божији човек. На једном месту (дому) услед заборављава, нисмо ништа добили, после извршеног водоосвећења. Силазили смо низ степенице, а он ми рече: „Оче прото, ми нисмо ништа овде добили. Од чега ћемо да живимо?” — Одговорио сам му: „Наше је да што савесније обавимо свој посао, а оно је Божије даље. Он нас непрекидно вага на Својим теразијама, да ли ће да нам се срце прилепи за новац или не. Управо, Он нас снажи оваквим вежбама, па ако добро положимо испит, све ће нам надокнадити”. На то ће он: „Да ли је то истина?” — Одговорио сам му: „Ако Он не да тако, да видимо да нам је Он дао, онда ћу ти ја из мог џепа, скоро празног, дати своје”. После неколико домова дођосмо у бр. 77, код г-ђе Лепосаве Борђевић, удове са малом пензијом. У време свећења воде, уђе у одају код нас, постарији господин, стаде и побожно се прекрсти. Пољубио је крст и његово сам име поменуо у јактенији за здравље. На крају ми се представио као инж. за Бош пумпе, по имену Лазар, а са радњом у углу приземља. Није био наш парохијанин. При поласку, домаћица нам даде награду, око четири пута више но што нам је до тада давала, јер се стидела овог свог суседа; а он нам даде колико би добили у 8—10 домова. При силаску низ степенице, радос-

тан студент, ми рече: „Заиста нам, о. прото, Бог надокнади за оно, где ништа нисмо добили”. На то сам му одговорио: „У свему полагимо наду само у Бога и поштено-савесно радимо свој посао; а када нам затреба новаца, даће нам Он колико нам буде било потребно”.

Пад у верској моћи човековој повлачи собом пад и у нади (очајање), а враћање здравља верској моћи, оздрављава наду.

3. Следећа моћ нашега духа јесте РАЗУМ-УМ. Свако нормално људско биће има га. Једни га обожавају и држе за мерило свега. Са гордошћу признају само оно што је производ разума-науку, а све друго одбацују. Други пак, хришћани, са вером у Г. Исуса Христа, уз велике напоре са страхом Божјим, покајањем и молитвом, стварају услов за врлину смирења; када је задобију, јачају је учешћем у св. тајнама и св. врлинама. Овде је најважније привићи се на изазивање што већег страха пред Богом. Смирење је силно са св. благодаћу и чува ум од демонских уплива кроз усејавање нечистих мисли и грешних осећања. Тако оно даје уму потребан мир и чистоћу. Уколико је већи страх пред Богом, утолико је искреније кајање; уколико је услов за појаву смирења бољи, утолико ће и смирење бити дубље; а оно је производ оне св. благодати добијене у св. тајнама и св. врлинама. У моментима ређих благодатних прилива, особито св. причешћа или виђења, сама св. благодат појачава у нама страх Божји, кајање, идр. и пројављује најдубље смирење; а са овим одуховљеност нашег ума и др. човекових моћи. То стање ума, назива св. Апостол „ум Христов” (I Кор.2, 16). Садржај ума Христовог је божанствен и хулно би било да помислимо, да смо се у овој моћи са Њим изједначили; Апостол нам само напомиње, да је то новонастало стање нашег ума одуховљено Христовим св. благодатним силама. Прва особина оваквог стања ума је, смирено сазнање да смо у свему зависни од Бога, па Га зато славимо, друга је — сазнање своје грешности и неосуђивање других, сем себе самог; а трећа је, мир Божји, који превазилази сваки ум” (Фил. 4, 7).

Тако док су рационалисти распети у уму од разноврсних трзавица, дотле хришћани који ревнују, са смиреном надградњом у доброј савести, живе миром рајског живота. Све умују да буде у славу Божију, по речима св. Апостола: „Ако, дакле, једете, ако ли пијете, ако ли друго што чините, све у славу Божију чините”. (1. Кор. 10, 31).

Услед замора настаје заборав на свој однос према Богу (ср. Мт. 13, 25), па затаје св. врлине, које чине услов да се појави и одржи смирење у души; смирење се гаси, јер се душа заборавом удаљила од Бога. У ствари, св. Благодат примљена у св. крштењу никада нас не напушта; она уз нашу сарадњу пројављује у души смирење; кад се она притаји раба се гордост а са њом навала на ум грешних мисли и слабљивих сећања. Ако се наша воља тренутно успротиви, не сложи, греха нема. Она може тренутно да покрене верску моћ, са оним св. врлинама, које омогућују појаву смирења и њеном појавом, враћа се сва нормалност у уму и другим моћима душе. Као што може тренутно да се падне, тако исто може да се тренутно и поврати у нормално ста-

ње. За то је потребно велико увежбавање; да постане навика и да ступа у дејство при најмањој свести. Нарочито је ово потребно парохијама за време св. богослужења, како се не би само бранио од навале зла, а одсутан био у молитвама богослужбеним. — Ако је расејаност у уму, применимо исто средство, као и за стицање смирења, — због времена и сигурности, премда може томе да буде узрок велики замор. Ако је ово последње, текст читајмо брже, да би то привукло пажњу и унеколико је ојачало. Најбоље је оба средства применити.

Пошто смирење и гордост могу врло брзо да се замене у нама, то да не би били изненађени, често проверавајмо духовно стање у односу на гордост. Ако лако праштамо увреде и предајемо их заборава, па се за увредиоце још и са љубављу молимо; ако не замерамо што нас не хвале и не признају наше вредности, па се и за њих са љубављу молимо, — знак је добар.

Ове две особине: чист ум и „Христов ум“, које имају ревносни хришћани, неодбраниво терете рационализам да је злоупотребио човеков ум, јер га је кроз богоборство лишио св. благодати. То је срж данашњег хуманизма. Одуховљеност ума је услов да му се открију тајне будућности, које су непознате рационалистичком уму. Њих открива Отац небески својој деци, да би их упутио у замагљеним временима на прави пут, и тиме их сачувао. Примери: Када се нашем српском народу било смркло са свих страна, и као да излаза није било; када је уништавање народа било у најтежој форми, од непријатеља и од унутарње неслоге, тада сам 1942 г. децембра 20/21. увече, на тајанствен начин, видео цео рељеф земљине површине од јужне Украјине, па преко Румуније, Тимочког краја, до мога села и страшан покрет армије СССР-а. Као и то, када ће доћи и шта ће нам донети; која ће струја код нас да победи и донесе народу слободу. То је било два пута преда мном поновљено. Крај свакога виђења био је пропраћен речима: „То ти је, свештениче, политичка будућност“. Поред овога видео сам још један догађај и неке св. личности, о којима нећу да говорим. Све је ово на мене страшно деловало. Изгледао сам себи као кап воде бачена у велики огањ, која ће се пре испарити, но што ће до њега доспети. Свако вече, после молитве за себе, своју породицу и своје парохијане, молио сам се Богу, да више никада ништа не видим. — Питам се, шта би дале војне силе у рату, када би знале на 22 месеца унапред куда ће непријатељ да им наиђе? — То је мени донело спокојство, јер сам видео од кога треба да се чувам; када ће доћи слобода и на шта имам да рачунам.

После седам дана, од овога случаја, у исто време — вече око 9 ч., кад сам после завршене молитве хтео да се помолим са оном заштитном прозбом — да ми Бог не да више никада да ма шта видим, изненада ми се у ум убаци нежељена прозба: „Шта ће бити са св. Црквом, Боже?“. Та ми толико заслади душу да седох на кревет. Видео сам (по оном претходном), да ће ми се ово открити. Ускоро по том видео сам један догађај, два пута, са објашењем: „То ти је будућност св. Цркве“. Глас је као и у ранијем случају долазио од неког изнад моје главе, даљине мање од 1 м., али ја нисам смео од страха да по-

дигнем главу и да Га видим. Објашњење је такође било два пута. Личности, које сам и тада видео, не могу да о њима говорим, као ни сам приказани догађај о будућности св. Цркве. Али тврдим да је у свему у складу са стварношћу. Нека ми се не замери. Корисно је да сви знају, али време чини своје. У оба ова виђења стекао сам, управо појачао своје верско убеђење, да је духовни свет таква стварност, као и његов односи према овоме свету, о чему ми и не слутимо. Знајмо, да је непобедив Бог наш и да је несхватива величина љубави Његова према људима.

Други догађај: 1948 г. после Св. Саве неколико дана, с вечери, видео сам један велики свитак, исписан ћириличним словима, сјајно златасте боје. Неки ми је глас на ово скренуо пажњу и рекао, нешто заповедно: „Свештениче, читај ово!“. Почео сам да читам; али пошто је то било супротно моме убеђењу, престао сам са читањем и молитвено сам се успротивио истиности овога садржаја. Поново ми је глас наредио, истим речима, да читам. Прочитао сам до истог места у тексту и поново се молитвом успротивио, јер ми оно није изгледало истинито. Текста је тренутно нестало, а ја остадох у великом немиру душевном. Увидео сам да сам погрешно, па сам се молио Богу да ми опрости, јер сам неразуман човек, а Он свезнајући Бог. Полако ми се поврати мир у душу. Садржај текста, докле сам ја прочитао, односио се на разлаз две социјалистичке земље и његове последице по св. Цркву. — Знајмо, да је Св. Црква Бог уједињен са верујућим људима и да је Он чува. Ни ово из истих разлога, не могу у целости да саопштим.

4. Следећа особина нашега духа јесу *ОСЕЋАЊА*. Код њих се такође опажа оно што свако људско биће доноси на свет урођено и оно што имају ревносни хришћани као доцније надграђено св. благодатним силама, добијеним у св. крштењу. Без ових благодатних сила нагони би преплавили човекове духовне моћи, па би му радост била сујетна, љубав самољубива, и сладострасна, а топлота у духу адска. Тако нешто бива код нехришћана и неверујућих, а и код верујућих који не раде на свом духовном уздизању, усавршавању. За праве хришћане су истинска само она осећања, која се исцрпљују у љубави према Богу и кроз Њега према ближњима, себи и свету. Осећања несмеју имати непосредан однос ни према личности из које проистичу, ни према ма коме или ма чему ван ње; него се увек посредно односе, кроз Бога, према свакоме и свачему, и свом извору, — својој личности.

а) Најузвишенија се осећања садрже у *ЉУБАВИ*. Хришћанска љубав се рађа из вере у Господа Исуса Христа, а последица је благодатних сила испрошених молитвом. Она је дар Бога љубави. Потсетимо се оне химне љубави, коју је ипевао св. Ап. Павле у I посл. Коринћанима 13 гл. и свих врлина које она садржи. Сложићемо се са њим да је она врх врлина — „свеза савршенства“ (Кол. 3, 14). А Господ наш када буде судио свету тражећи њу, тражиће кроза њу све остале св врлине (Мт. 25, 31—46). Отуда је ми и не задобијамо

брзо, него постепено. Тако почетак у љубави био би ако осећамо страх да не ожалостимо Бога свог неким грехом. Виши степен био би, ако у време молитве имамо чист ум, без прљавих помисли и грешних сећања. Осећамо ли их у души и у телу, као радосно и блажено горење од љубави према свакоме, — то би онда био врх ове врлине. Са љубављу се онда молимо Богу за своје пријатеље и за непријатеље, јер су нам сви људи тада мили и блиски као своји рођени. Волети доброг човека лако је, а рђава тешко је; а Господ је наш још и умро на крсту за такве, па од нас тражи да своје непријатеље волимо и да се за њих молимо, да им праштамо и да се са њима миримо (Ср. Мт. 5, 44—46). Зашто? — У недељу пред св. Преображење 1941. г. дошао сам рано својој цркви да служим св. Литургију. Наједном ми се у свести појави мисао, да ћу сада да погинем. Толико ме је силно била захватила, да сам био онеспособљен да било шта друго мислим. Св. Литургију сам отслужио као ван себе, пребрзо, пошао својој кући. Молио сам се Богу да не погинем ни за какву политику, сем за Његову славу и корист св. Цркве. Када сам стигао кући, после молитве, напусти ме та мисао. Осетио сам да ме је смртна опасност мимоишла само Божјом помоћу. После неколико минута дотрчао ми је један сусед — сељак Ч. П., који ме је одбранио од одреда, који је хтео да мене и све моје побије и спали. За ту услугу, он им се понудио да им приђе са аутоматским и др. оружјем; тиме ме је откупио. Од тада се у мени нешто изградило, па ако би неко ма шта рђаво или добро о мени ма где говорио или помислио, одма бих осетио. Зато је потребно да се миримо са својим противницима — непријатељима, не само ради пројаве љубави, већ и ради тога да нас у време молитве, а и у друго време не би узнемиривало њихово непријатељство. То би био још један нови смисао речи Спаситељевих: „Ако, дакле принесеш дар свој ка жртвенику и онде се сетиш да брат твој има нешто на те, остави онде дар свој, пред жртвеником и иди помири се с братом својим, па онда дођи и принеси дар свој”. (Мт. 5, 23—24). Сила Св. Духа преноси душама нашим и добро и зло, од пријатеља и од непријатеља; да би прве волели, а са другима се мирили и љубав, као врховни закон људског живота између себе одржавали. Врхунац се љубави доживљава у време св. причешћа и др. благодатних прилива. Један врстан монах, познат по љубави, овако је о њој писао:

„Уколико је већа љубав, утолико је веће страдање;  
 Уколико је потпунија љубав, утолико је потпуније познање;  
 Уколико је силнија љубав, утолико је пламенија молитва;  
 Уколико је савршенија љубав, утолико је светији живот.” (Старац Силуан, стр. 153).

Љубав може да се умањи, или потпуно ишчезне из душе, ако постанемо самољубиви, гневни или какав други грех учинити (1 Сол. 5, 19). Пошто је овде узрок гордост, то се лечимо стицањем смирења, кроз изазивање у души што дубљег страха од Бога, кајањем и молитвом за опроштај. Повратком смирења, вратиће се и љубав. Зато када Бог пусти на нас какву невољу, не ропћимо; то је горак лек, али је једино успешан од оболења гордости (2 Тим. 3, 12). Ради предо-

хране од гнева молитвом се вежбајмо, да будемо само Богу блиски, а од сзаког другог Њиме удаљени. Пошто смо чланови тела Христовог и уди једни другима у св. Цркви Његовој, повезани међусобно Духом Светим, то међу нама могу да постоје само посредни односи, преко Бога. Ово стога, што нас Св. Дух спаја у једно тело, али нисмо сливени у нешто ново обезличено, већ нас собом и раздваја да би били и надаље слободне личности. Зато када нам неко приступа, за ма шта, молимо се Богу да га нечим не изазовемо на гнев, али ни он нас да не изазове; а само мали део себе посветимо послушковању, да би знали шта он жели. Када то извршимо неколико пута, али без и једног изостављеног случаја, постаће нам то навика и бићемо од гнева излечени. Помоћ Божија је овде главна, а од нас је само сарадња. Овде треба бити врло пажљив, јер се најтеже гнев предосећа.

б) Радост по Богу настаје у души од благодатних прилива у време молитве, светог причешћа и учињеног добра. Ово осећање прати тиха смерност, у души. Ако се парох заборави или ода немару и небудности (Мт. 13, 25) над својим духовним животом, разноврсне невоље могу тешко да га оштете и да радост изгуби. Ово му постаје, јер заборавља, да све има у животу са Богом, силом Божијом, да прима и отпраћа. Чим буде успоставио будност, стање ће да се измени. Све невоље ће тада да дочекује и отпраћа без оштећења радости; у свим горчинама живота видеће само појаве несхатљиве љубави Божије да сву децу Своју поврати Себи. У једној беседи св. Јован Златоусти поменуће околности овако објашњава: Ми људи личимо на малу децу коју родитељи воде у парк на шетање. Деца се отимају од родитеља и трче напред, а сваког часа могу да упадну у неку рупу и себе оштете. Ако родитељи опазе пса да се у близини деце налази, упућују га на дете. Пас залаје, а оно са плачем и вриском бежи назад родитељима, да га заштите. . Тражи Бог од нас да се од Њега душом не одвајамо, не удаљујемо, јер нас непрекидно зли вреба.

в) Топлота благодатна настаје у души као последица осећања близине Божије. Одржава се молитвом уз учешће у св. тајнама и св. врлинама. Ако нам душу захвати хладноћа духовна или равнодушност, па не осећамо потребу за молитвом, знак је да нам верска моћ није више усмерена на Бога нашега, већ на нешто сујетно од овога света. Са страхом се кајмо, па се молитвом што пре враћајмо Богу.

Ако парох успе да му осећања постану одуховљена, кроз молитву од св. благодатних сила Божијих, негованих и распирираних у св. тајнама и св. врлинама, био би му то још један велики успех, који би храброст појачао да настави свој најважнији посао.

5) Наредна моћ нашег духа јесте *ВОЉА*. Свако нормално људско биће поседује слободу одлучивања; за добро што би водило моралном усавршавању, одуховљењу, Богу, — или за зло што би опет водило моралном паду и сатаназирању своје личности. Слобода одлучивања јесте непобитна чињеница, коју свака личност опажа у себи, премда су је поједини мислиоци порицали. За свештенике-парохе и све

верујуће, меродавно је једино, шта о томе говори Г. Исус Христос. Он нас као слободне призива: „Ако хоћеш савршен да будеш. . .“ „Ко хоће замном да иде. . .“ „Хајде за мном. . .“ (Мт. 19, 21; 16, 24; Лк. 5, 27), а за крај историје предочио нам је Последњи суд над родом људским. Да нема слободе у одлучивању, зар би им овако говорио? а зар би био могућ суд? Као што видимо ми хришћани, слобода у одлучивању је стварност. Слобода пак од греха постиже се пребивањем у Богу, а ово кроз смирену молитвеност и учешће у св. тајнама и св. врлинама. Речено је: „Где је Дух Господњи онде је и слобода“ (2 Кор. 3, 17) — што се односи на слободу од греха целе личности наше, па и воље. У противном, били би робови греху са свим силама свога духа, па и воље. У том смислу је речено: „сваки који чини грех роб је греху“ (Јк. 8, 34). Нама као члановима св. Цркве — тела Христовог, где важи воља Пресвете Тројице, понудио је наш вођа Г. Исус Христос свету вољу Тросунчаног Божанства: „да буде воља Твоја“ (Мт. 6, 10). Овоме треба као потпуно природно да претходи одрицање од наше несвете воље и од свега грешнога. Тада ће нас нова, оснажена воља, освећена и прожета Божјом вољом, или Божја воља у сарадњи са нашом освећеном и слободно потчињеном, повести у правцу Божјих савришенстава. Отуда они који прихвате Божју вољу све почињу молитвом, брзо се одлучују на оно чиме се угађа Богу; негују у себи готовост да се жртвују за Божију ствар и да поведу рат против сваке страсти, па да место њих насађују и негују у својим душама св. врлине. Све је ово пропраћено са смирењем.

Пошто из искуства сви знамо да се на попрштну човекове воље води непрекидни рат између Бога и сатане, то парох нека се не плаши овога бескрвног рата. Он је неопходан и може лако да се добије; нека га не потцењује, јер је судбоносан и за његову и свачију будућност. У вези са овим Митрополит Московски Филарет, велики молитвеник и духовник свога времена, саветује почетнике у подвижништву на основу својих виђења, да Бог по великој Својој љубави дозвољава да нас нападају и да се боре са нама само најслабији демони, како би ми уз мале напоре своје и Божију помоћ, сигурно однели победу (Митроп. Филарет Московски, Писмо од 25. фебр. 1843. г., Оптина пустињ и јеја времја, стр. 159). Мир од спољних чиниоца припада само будућем веку, а овоме веку припада рат кроз цео живот свакога верујућег (Јн. 15, 18). Да, рат, али у доброј и мирној савести (1 Тим. 1, 19). Тако нас Бог наш чува од духовног дремежа, од кога се губи смирење, а са њим и спасење.

6. По реду прва је човекова врлина *МОЛИТВА*. Рађа се из његове верске моћи, као прва по реду, да би се уз њено садејство рађале и остале св. врлине, по оном поретку: „благодат за благодат“ (Јн. 1, 16). Тако се, да знамо, свака св. врлина рађа из вере помоћу молитве, тј. од Божје св. благодатне силе и човекове сарадње. Тако је молитва прво добро дело које сваки верујући треба да учини пре свега. Како је ова св. врлина природна последица Богочезњивости

образа-лика Божјег, кога сви носимо у себи, верујући и неверујући, то отуда и молитву сви имамо. Стварност је да се сваки човек моли некоме у овоме животу; али су само различити богови, зависно од нивоа верске моћи. Једнима се она исплати само у овоме свету, другима и у овом и у оном. Да би ми верујући у Г. Исуса Христа знали како треба да се молимо Богу нашему, ево неколико правила:

Почетник у молитви не сме да буде само читач текста молитве, а одсутан духовно. То не би била молитва већ нешто налик на индијске Тандре и Мандре. Ако се буде удубљивао у сваку реч молитве коју чита, то би онда било на добром путу да постане молитва. Зато пре почетка молитве, дотични треба да се повуче у себе и да размисли о томе, пред кога он изилази да се моли као грешан човек? Ако сво добро обави онда ће се у души његовој појавити страх и трепет (Фил. 2, 12), јер пред Бога свога изилази. Онда покајање за све погрешке да произнесе. Плод свега овога, тачније, када се остваре потрбни услови, св. благодат Божија која је у нама од св. крштења, пројавиће у души свој дар — смирење, а са овим појавиће се и сабраност ума — пажња. Увек да се добро размисли о предмету молитве; пошто се у време ње ум не напреже шта треба да затражи од Бога, већ само олако ниже молбе, а остатак моћи троши на повремено осматрање, али тренутно, свега дејства осталих духовних моћи. Ово је потребно да се не би у коју од њих убацило што и скренуло молитву у страну. Што је дубљи страх пред Богом, биће дубље смирење, а отуда и преданост духа молитви снажнија. То је будност духа. Наше молитвене прозбе преноси Богу љубави наша љубав. Сва поменута припрема за молитву само помаже главној особини нашега духа — љубави, која води, надањује и предаје Богу нашу молитву. Зато: „уколико је силнија љубав, утолико је пламенија молитва” (Старац Силуан) и успешнија. То би био смисао захтева да свака реч молитве треба да се са љубављу проесећа. Спаситељево упутство да се треба Богу молити „Духом и истином”, значило би следеће: моћи човека верујућег треба да су поседнуте благодатним силама Св. Духа, који их освећењем обнавља и обожењем надграђује, те је отуда и производ њихов-молитва, одуховљена, духовна; а оно „истином”, да само такву молитву преноси Богу — Оцу небесном, Бог Син, који је пут и истина. Све је ово у односу на Његове речи: „Ја сам пут, истина и живот. Нико неће доћи к Оцу до кроз мене” (Јн. 14, 6).

Молитва треба да је истрајна, упорна, али не и дрска. Истрајности нас поучава она јеванђелска удовица (Лк. 18, 1—8), а пошто нас као чланове св. Цркве води св. воља Божија, то ће се дрскост избећи. Онај страх и трепет пред Богом, који је био изазван у почетку молитве, ради покајања, смирења и љубави, већ ће се сразмерно њеном расту повући у св. смирење, да би се само с времена на време осетио у благој форми. Страх нас опомиње да смо ми само људи.

Какав треба да је садржај молитве? — Прво славимо Бога за сва савршенства, која је пројавио у овоме свету; то нам је заједничка дужност са св. ангелима; онда Му благодаримо за сва добра ко-

јима нас непрекидно обасипа. Ово са највећом љубављу обавимо. Када осетимо у души доста снажно св. благодатно дејство, тек Му тада рецимо нашу потребу; али увек уз ограду, ако је за то и Његова св. воља, по речима: „не моја него Твоја воља да буде” (Лк. 22, 42). Зна Он све шта нама треба и шта ми желимо, пре наше молитве, али хоће да му се за све обраћамо; хоће да смо са Њим у нераздној заједници; да постанемо богољуди, као што је то показано у Г. Исусу Христу. Разлика има да буде у томе, што у нашем случају се уједињује човек и св. благодат Божија, а у Г. Христу са обе стране пуне природе: Бог и човек. Отуда, ни свештеник, нити ма ко од верујућих, не може бити присталица богоборног хуманизма, који одвајајући човека од Бога, гура га у рат на Бога, а кроз то у потпуно уништење духовно.

Знак успеха у молитви јесте овај: ако у току молитве или одмах после исте осетимо у души снажно радостно одушевљење надајмо се да ћемо добити оно за шта смо се молили; ако буде само тихи мир, али без оног радосног одушевљења, — добићемо али доцније; ако пак осетимо неку мрзовољу, спутавање, неку одбојност, — знајмо да тражено нећемо добити, јер би нам било штетно. Од Оца небесног може да се добије само оно што је корисно, те оваквим не давањем чини нам добро.

Погрешно би било да парох схвати молитву самољубиво, па да је користи само за себе. Не. Њу као и сваку другу способност треба да користи и за осталу своју браћу, своје парохијане и друге. Она је највеће добро, које би им он могао учинити. Али тачно је и то, складно речима једног молитвеника, да молити за друге исто је што и крв своју проливати за њих. Пример из 1953/4 г. Млађи човек, мој сусед, дође ми кући и зажели да одем до С. С. кога је он чувао болесна, да га исповедим, причестим и читам молитву за оздрављење. Пристао сам, али да пости 2 недеље. Пошто је поменути С. пристао, по истеку одређеног времена отишао сам његовој кући. Сачекао ме је са плачем. Између осталог рече ми да су га другови одбацили као ненормалног, пошто су од њега чули, да свакодневно по више пута види пред собом да у ваздуху лебди неко биће налик на људско; као кад би опажали у густом мраку облик човековог лика, али видљивих очију и страшног погледа. Исто биће држи конопац у руци и стално га нуди да се обеси. С времена на време, баца пред њим ватру на земљу, која пламеном сукне до плафона, ништа не запали, али то њега плаши много и доводи до ужасног стања. На његов јављивање долазе понеки суседи да га бране, али не виде од кога? У тако тешком стању почиње и да се крсти, премда је од детињства био за све верско незаинтересован, али му крст ништа не помаже. — Исповедио сам га, причестио и рекао да се за време молитве не обраћа Богу као да је над звездама, већ као да пред њим стоји, јер је Он Дух свуда-присутни. Потом сам му прочитао молитву за оздрављење. Напоменуо сам му, да ако поново буде оног видео, више да не пости, јер је био врло исцрпљен, већ да ми одмах јави и да наредно јутро не узима

храну до св. причешћа. Од тада више није имао ону особину — да види онај страшни лик, као до тада. Другови су му замерали на овоме шта је урадио, али он није више обраћао пажњу. Увидео је да има злих демона и предоброг Бога, који га је исцелио и повратио нормалности. Жалио ми се, да се услед неверства био повео и тешко огресио о своје грађане. Ускоро је умро, као велики паћеник, али и покајани православац. — Страшно је било стање духовно код овог човека, али је мрежа Христова имала добар лов. Много је што изостављено. Цео случај сам изнео у беседи само у Н. Ф., па ми његов демон, тако ми изгледа не да мира ни данас после 7,5 год.

У молитви треба да учествује цела личност човекова; ако је подељена, знак је болести, па нека се лечи од гордости. То је разлог, што Бог пушта на нас у току целог живота разноврсне невоље (2 Тим. 3, 12), да би нас исцелио... даровао нам смирење и очврснуо у њему.

Дужност нам је да у свему будемо сарадници Богу, па и у молитви тиме што ћемо да радимо на остварењу онога, зашта се молимо. Ако у молитви не успевамо, знак је да у некој духовној моћи обитава грех, кога ми нисмо свесни, — те се брзо од њега лечимо.

Ако будемо често упражњавали кратке молитве, од једне непроширене реченице, она ће брзо да постане наша навика, и прећи ће у непрекидну. Када се пробудимо из сна, често ћемо приметити да смо се, вођени навиком, и у то време молили. Заиста је тада човек хришћанин као ангео земаљски, који непрекидно слави Оца свог небеског. Ништа нас тако брзо не преображава као молитва, јер се у њој, и њоме, развија — снажи — благодатно јединство Бога и човека.

Бацимо ли поглед на духовни живот неког Божијег човека, видећемо три раздобља у његовом духовном развоју, — а она су скоро код сваког иста.

Прво је, када се на многе молбе од Бога све добија. Тада нас Он храбри тиме, што нам се показује као да Га скоро свуда видимо.

Друго је, када нас све напада; све прети да нас уништи; ми се молимо, али помоћи нема или ретко долази. У том ми је смислу рекла једна изузетна личност наше св. Цркве, како по некад осети да му молитва не иде више у вис од десетак метара. То исто, по смислу, изражава владика Петар II Његош у речима: „Суза моја нема родитеља, нада мном је небо затворено, не прима ми плача ни молитве”... — Услед чега ово наилази? — Наша је природа тешко оболела од гордости и свега што из ње произилази, па је Господ наш разноврсним невољама кроти; да би се активирале све силе човековог духа за одбрану; да дође човек себи, као оно блудни син из св. Еванђеља што се отрезнио од зла само у муци; да слободно усвоји св. вољу Божју, па да нам Он тек онда да све од Себе и Себе. Овај је период живота човеку највећа школа, у којој доживљајно сазнаје: слабост своју, моћ саблазни и тактику демонских сила којима нас поробљавају, као и у одсудним моментима несхватљиву силу и љубав Божију, како

стално бли над децом Својом. Овај период траје обично до пред крај овозамаљског живота, — јер за стицање смирења и привикавања на њега, као да је кратак наш земаљски живот.

Треће је, (предсмртно), када Бог поново открива Себе деци Својој и даје им св. благодат Своју, да је опажајно носе у себи; не више онако променљиво као у средњем делу живота, већ трајно. Ово заслади живот верујућем човеку, јер увиди да се није узалуд борио и много чега лишавао у свом животу. Таквome смрт није страшна, пошто кроз њу постаје само ближи Ономе, коме је хитао целога живота.

Овај процес освећења, одуховљења, надграђивања обожењем наших духовних моћи, у ствари је свлачење „старог човека“ и облачење у „новога човека“ (Еф. 4, 22—24), кроз сарадњу са оним „залогом“ (капаром), добијеним у св. крштењу. А „залог“ је царство Божије, творачка, промислитељска, освећујућа, и обожујућа сила Божија, св. Благодат Божија; — све оно чиме је Бог наш присутан у овоме свету. Она силази у верујуће увек од Оца, кроз Сина у Духу Светом као јединствена сила Бога Тројичног (Еф. 4, 6). У њој се остварује обећање Сина Божијег, да ће са вернима „бити у све дане до свршетка века“ (Мт. 28, 20). Парох мора да чини све, како би се тај „залог“ Св. Духа у њему развијао, како би се постигло освећење његових духовних моћи, постао духоносан, за добро његово, св. Цркве, тј. парохијана и његово лично. Тако ће чути на крају Очев глас: „Добри и верни слуго. . .“ (Мт. 25, 21).

Молим све присутне да ми не замере што овако отворено говорим о ономе, о чему треба ћутати и што треба чувати као највећу светињу за овај живот: — Данас сам сведочио о присутности Сина Божијег у животу св. Цркве и у овом богоборном времену. Када сам ово говорио мислио сам на многу моју браћу свештенике, старије и млађе, чији живот потврђује много јасније овде речено, од мене грешног свештеника.

Да ли неће нешто слично овоме бити једини прави начин, и облик верске наставе у нашој стварности? Припремимо се за такво сведочење.

### Д и с к у с и ј а

*О. Атанасије* захваљује о. Милутину на овако дивном пастирском „симпосиону“, који је више него предавање, и отвара дискусију.

*С. Славољуб Гавриловић*: Заиста, излагање о. Милутина је изванредно, но мени је пао у очи један моменат који бих хтео да истакнем. Чини ми се да је мало места дато томе да свештеник треба да се моли за своје парохијане и за све људе. Чини ми се да тај проблем није довољно обрађен.

*О. Атанасије*: Мислим да је примедба умесна, али то није искључено у предавању: оно се сво време подразумева, јер ако је реч о једном парохијанину, сигурно је и о свима осталима.

*О. Љубомир Меџановић:* Ево налазимо се пред почетак Часног поста. Сматрам да кад говоримо о изградњи лика свештеника, поред свете тајне Исповести, којој и ми свештеници приступамо у овом периоду, недостаје нам још нешто: недостају нам духовне вежбе... Ми бисмо морали имати по Намесништвима духовне вежбе са свештеницима, уз обрађивање Светог Писма...

*О. Атанасије:* На које духовне вежбе мислите, на оне римокатоличке? Чини ми се да то код нас нема у традицији; ми имамо подвижништво као трајни подвиг. Духовне вежбе су се појавиле на средњевековном Западу, то православна традиција не познаје. Имамо ми своју вековну традицију, традицију подвижништва кроз цео живот. Зато ја не видим потребу неког посебног „духовног вежбања”...

*О. Љубомир:* Под духовним вежбама подразумевам духовну обнову, обнову духа Христовог у нама, обнову нашег лика, кроз победу над грехом која се не може постићи без духовног подвига. У том погледу не постоји суштинске разлике између свештенства и монаштва... Потребно је да дух Светог Писма пренесемо из теорије у праксу...

Пошто се са овим сложио и о. Атанасије, тиме је дискусија завршена.